

Camerata 1800



viool
Barbara Erdner

cello
Frank Wakelkamp

fortepiano
Ursula Dütschler

trio's en duo's van
J.C. Bach, Haydn,
Mozart & Beethoven

Engelse Kerk, Begijnhof 48, Amsterdam – € 14,50/12,50

zondag 7 maart 15:15 uur

info Camerata1800.nl/agenda **voorverkoop** AmsterdamsUitburo.nl 020-795 99 50

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791): Pianotrio in C, KV 548 (1788).

Allegro - Andante cantabile - Allegro

Naast een divertimento voor piano, viool en cello uit 1782 schreef Mozart nog zeven pianotrio's. Van die werken zijn tijdens zijn verblijf in Wenen, tussen 1786 en 1788, zes van die werken ontstaan. Ondanks of juist dankzij groeiende financiële problemen gebruikte Mozart de zomer van 1788 om een grote hoeveelheid belangrijke werken, waaronder zijn laatste drie symfonieën, pianosonata KV 545, zijn laatste vioolsonate, en de pianotrio's in E en C. Direct na zijn zesdelige 'Divertimento' KV 563 voor strijktrio geschreven, is het pianotrio KV 564 aanzienlijk compacter en voor zowel spelers als luisteraars makkelijker toegankelijk.

Waarschijnlijk heeft Mozart de veeleisende pianopartijen voor eigen gebruik geschreven, want deze breedvoerige trio's hebben het karakter van echte pianoconcerten, maar dan wel in salonformaat en gemodelleerd naar de smaak van de dag. De drie instrumenten zijn redelijk gelijkwaardig: de cello is niet langer alleen een versterking van de linkerhand van de piano en beide strijkers spannen geregeld samen tegen de piano. Dit trio heeft een dramatiek die duidelijk vooruitloopt op de romantiek. Let bijvoorbeeld op de gedaanteverandering - van macho majeur naar tobberig mineur - die het hoofdthema van het *eerste deel* ondergaat. De eerste zin van het fanfareachtige hoofdthema wordt unisono door het trio voorgedragen en de antwoordzin wordt eerst door de piano en vervolgens door de samenspannende strijkers gespeeld. Na de nodige vrolijke variaties volgt een lyrisch neventhema. De expositie wordt afgesloten met een kordaat coda. Nu verrast Mozart de toehoorders met een uitvoerige doorwerking waarin de stemming van het hoofdthema volledig omgeslagen is. De trotse opening is veranderd in zwaarmoedigheid - chromatiek en onverwachte modulaties hebben tot aan de reprise de overhand. Het slot is eind goed, al goed. Het *Andante cantabile* is een zangerig stuk met soli voor ieder der instrumenten. Strofe na strofe varieert het trio in wisselende stemmingen het melodische materiaal. Zelfs de cellist krijgt de gelegenheid zijn solistische capaciteiten ten toon te spreiden, een ware emancipatie van het instrument in het pianotrio als compositievorm. Het slotdeel, *Allegro*, is een vrolijk rondo met een dertel refrein en speelse coupletten. Even dreigt een klein stukje c mineur binnen te komen, maar deze mistroostigheid wordt met de paralleltoonsoort Es groot direct gepareerd en daarna snel teruggeleid naar een feestelijk C groot.

(Franz) Joseph Haydn: uit Pianotrio nr. 41 in es, Hob. XV-31 (1795).

Andante [cantabile]

Dit stuk, dat als eerste deel aan *Jacob's Dream* (1794) is toegevoegd (maar dat wij eerder een nachtmerrie vinden van saaiheid), trof ons door een mistroostigheid die we van Haydn niet vaak horen. De zeer stoffige toonsoort es klein (zes mollen) wil nog wel even naar comfortabeler Es groot en ongemakkelijk B groot (vijf kruizen, wat in dit verband klinkt als de lach van een boer met kiespijn), maar de depressie lonkt te zeer. Een rondo willen we dit stuk niet noemen - dat klinkt te vrolijk. Een triest refrein met zuchtende kiespijncoupletten lijkt een betere omschrijving.

Ludwig van Beethoven (1770-1827): Variaties voor cello en piano over *Bei Männern welche Liebe fühlen*, WoO 46 (1801?).

Thema Andante I-IV - V: Si prende il tempo un poco più vivace - VI: Adagio - VII: Allegro ma non troppo

De Variaties over deze aria uit Mozart's *Die Zauberflöte* (1791) laten een heel andere Beethoven zien dan we gewend zijn. Of hij zelf zo tortelend aan het werk is geweest in het liefdesspel zoals hij dat in deze variaties voorstelt lijkt in totale tegenspraak met de heftige, romantische gevoelens die hij in zijn latere werk, wellicht gevoed door zijn passie voor een in de harde werkelijkheid onbereikbaar gebleken "unsterbliche Geliebte", tot uitdrukking brengt. Simpel, speels, ondeugend, dromerig, mismoedig, hoopvol, lyrisch en flirtend, over het leven niets dan goeds.

De tekst van de Mozart-aria, wellicht ten overvloede:

Pamina: *Bei Männern welche Liebe fühlen, fehlt auch ein gutes Herze nicht.*
Papageno: *Die Süßen Triebe mit zu fühlen, ist dann der Weiber erste Pflicht.*
Samen: *Wir wollen uns der Liebe freu'n, wir leben durch die Lieb' allein.*
Pamina: *Die Lieb' versüßet jede Plage, ihr opfert jede Creatur.*
Papageno: *Sie würzet uns're Lebenstage, sie wirkt im Kreise der Natur.*
Samen: *Ihr hoher Zweck zeigt deutlich an, nichts Edler's sei, als Weib und Mann.
Mann und Weib, und Weib und Mann reichen an die Gottheit an.*

Johann Christian Bach (1735-1782): Sonate voor klavecimbel of fortepiano met begeleiding van viool of fluit in D, opus 16 nr. 5 (1780).

Allegro con Spirito - Rondo Allegretto

Johann Christian Bach was de jongste zoon uit het huwelijk van Johann Sebastian Bach met Anna Magdalena Wülcken. Hij kreeg les van zijn vader en na diens overlijden in 1750 van zijn 21 jaar oudere halfbroer Carl Philipp Emanuel, met wie hij vanaf 1750 samenwoonde in Berlijn. Hij studeerde en verbleef van 1754 tot 1762 in Italië, waar hij de Italiaanse opera's leerde kennen die hem aanzetten tot het componeren van zijn opera's *Artaserse*, *Catone in Utica* en *Alessandro nell'India*.

In 1762 vestigde hij zich in Londen, op dat moment een belangrijk centrum van de Europese opera. Samen met componist en gambaspeler Karl Friedrich Abel (zoon van de violist/gambist Christian Ferdinand (1683-1737), die met J.S. Bach in Cöthen samenwerkte) richtte hij als een van de eersten publieke concerten op, de zogenaamde *Bach-Abel concerts* (1764-1781). Bijna 20 jaar lang was Johann Christian de populairste musicus van Londen. Zijn muziek is licht van aard, maar verloor tegen het einde van zijn leven aan populariteit.

Hij was ook een hevig voorstander van de pianoforte die toen zijn opmars maakte. In 1764 raakte de jonge Wolfgang Amadeus Mozart tijdens zijn verblijf in Londen met hem bevriend en speelde klavierduetten met hem. Mozart schreef toen ook zes pianotrio's (KV 10-15), waarin de rol van de strijkers zeer beperkt is. Mozart bewonderde Bach's muziek en bewerkte drie sonatas uit diens opus 5 in zijn klavecimbelconcerten (KV 107/1-3). In de vroege werken van Mozart na 1765 herkent men duidelijk de stijl van Johann Christian.

Evenals zijn vader liet Johann Christian een enorm oeuvre achter van meer dan 90 symfonieën, ongeveer 40 concerten, ruim 30 sonates en 14 opera's. De vandaag gespeelde sonate opus 16 nr. 5 verscheen in 1781 in druk, en maakt de titel waar: de viool heeft slechts sporadisch een melodieuze rol die uitstijgt boven die van de piano. Bach is vanaf 1764 (Op het titelblad van de Hummel-uitgave staat vermeld dat hij [vanaf 1764 tot zijn dood] de Muziekmeester was van H.M. [Charlotte,] de Koningin van Groot-Brittannië. De John Welcker-uitgave geeft een dedicatie aan Miss Greenland. De toegankelijke muziek heeft weinig pretenties en is heel monter van aard.

Ludwig van Beethoven (1770-1827): Pianotrio in c, opus 1 nr. 3 (1793/94).

Allegro con brio - Andante cantabile con variazioni - Menuetto (Quasi Allegro), Trio - Finale (Prestissimo)

Volgens Ferdinand Ries, een pianoleerling en vriend van Beethoven, zou Haydn na de premiere van dit werk Beethoven hebben geadviseerd het niet te publiceren. Dit verraste Beethoven en maakte hem kwaad, omdat hij dit trio het beste en meest effectieve van de drie vond. Later vertrouwde Haydn Ries toe, dat hij het derde trio niet minder goed vond, maar te moeilijk voor de amateurmusici voor wie dit genre tot dan toe bedoeld was. Hij gaf ruiterlijk zijn vergissing toe, en zei dat hij nooit had verwacht dat dit trio zo snel en makkelijk zou worden begrepen, en zo goed zou worden ontvangen door het publiek. Nieuw onderzoek toont aan dat Haydn pas ná de publicatie van de trio's vanuit Londen in Wenen aankwam om bij het concert aanwezig te zijn dat Ries beschrijft, en waarbij dit werk werd vertolkt, dus helemaal juist kan het verhaal van Ries niet zijn...

De pianotrio's opus 1 werden opgedragen aan prins Lichnowsky, een mecenas bij wie Beethoven destijds inwoonde in zijn stadspaleis en met wie hij jaren later (in 1806) een tijdlang in onmin raakte en schreef: "*Fürst! Was Sie sind, sind Sie durch Zufall und Geburt. Was ich bin, bin ich durch mich. Fürsten hat es und wird es immer noch Tausende geben. Beethoven gibt's nur einen!*" Begrijpelijkerwijs vond de vorst deze brief niet zo leuk.

De voorheen voor een pianotrio gebruikelijke drie delen worden door Beethoven met een deel (bestaande uit een Menuet en een Trio) uitgebreid, waarmee het werk meer symfonische proporties kreeg. De symfonische aspiraties van Beethoven (zijn nulde, nooit afgemaakte symfonie in C begon hij ook in 1795) worden vooral duidelijk in het laatste deel, waarin motieven binnen 1 partij in ver uit elkaar liggende registers zijn geplaatst om verschillende klankkleuren te verkrijgen. Ook de klassieke "tweede-viool-orkestpartij", die de viool soms in haar begeleidende rol speelt, vormt, met de aanwezigheid van grote dynamische contrasten (ff direct na pp en omgekeerd), een opmaat voor het grotere orkestwerk.

Camerata 1800 schildert de muzikale sfeer van de periode rond 1800 met originele instrumenten of kopieën daarvan, zodat de retoriek, dramatiek en kleurenrijkdom volledig tot hun recht komen.

De spelers dagen elkaar uit en geven elkaar de ruimte in hun afwisselend solistische en ondersteunende rollen. Naast de werken van de grote en bekende meesters zoals Mozart, Haydn en Beethoven speelt Camerata 1800 uitstekende, zelden uitgevoerde composities om haar publiek mee te verrassen. Ook nodigt het ensemble graag gastmusici uit om zijn klankenpalet en repertoire uit te breiden.

Barbara Erdner, viool werd geboren in Salzburg, Oostenrijk in 1970. Zij studeerde viool aan de Hochschule Mozarteum Salzburg, waar zij cum laude afstudeerde als uitvoerend en docerend musicus. Verder volgde zij cursussen bij Ivry Gitlis, Shmuel Ashkenazy en Enrico Gatti. Barbara Erdner ontving een studiebeurs om zich te specialiseren in de barokviool. Dit deed zij bij Lucy van Dael aan het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam.

Als uitvoerend musicus speelt zij in ensembles zoals het Amsterdam Baroque Orchestra, New Dutch Academy, Freiburger Barockorkest, Les Talens Lyriques, Utrechts Barok Consort, Anima Eterna Brugge, Armonico Tributo Austriae, Capella Leopoldina Wenen, Northern Consort en Concerto d'Amsterdam.

Bij Capella Maria Barbara (NL), Camerata Argentea (A), the Netherlands Bach Orchestra en Progetto Semiserio Wenen is Barbara Erdner regelmatig concertmeester en met het Leids Barok Ensemble heeft zij solistisch opgetreden. Zij is medeoprichtster van meerdere kamermuziek ensembles: La Compagnie Baroque, Le Cercle Musical, Connection 1700, L'Aimable Accord en Spirit of Musicke Salzburg.

Frank Wakelkamp, cello studeerde "moderne" cello aan het Utrechts Conservatorium, waar hij les had van Dmitri Ferschtman en Maarten Mostert. Masterclasses volgde hij bij Frans Brüggen, Heinrich Schiff en Christophe Coin. Bij Viola de Hoog studeerde hij af als Uitvoerend Musicus barokcello.

Als orkestmusicus werkte hij met Anima Eterna, Concerto d'Amsterdam, Currende, Les Musiciens du Louvre, Al Ayre Español. Dirigenten waren Jos van Immerseel, Eduardo Lopez Banzo, Erik van Nevel, Ton Koopman, Klaas Stok. Met het Holland Boys Choir nam hij de 200 religieuze cantates van J.S. Bach op als continuo-cello en bespeler van de violoncello piccolo. Hierna nam hij een solo-CD op met cellosonates van de Amsterdamse barokcomponist Jacob Klein, die is uitgebracht bij Muziekgroep Nederland (CV 125). Hiervoor verrichte hij ook musicologisch onderzoek naar de voorheen onbekende Klein. Kamermuziek speelt Frank Wakelkamp met La Récolte, The Best of Three en diverse ad hoc formaties, maar hij treedt ook op als solist. Met Trio Eroica won hij in 1996 het concours Musica Antiqua in Brugge met bijzondere lof van de Jury en de Radioprijs van BRTN 3.

In juni 2002 debuteerde hij op de viola da gamba en in 2005 startte hij met de eerste Urtext-uitgave van onder meer de cellosonates van Boccherini op editionwakelkamp.com. In 2007 gaf hij een lezing en een masterclass aan het Utrechts Conservatorium; in 2009 en 2010 geeft hij minors barokcello aan de Fontys Hogeschool.

Ursula Dütschler, fortepiano is afkomstig uit Zwitserland. Zij studeerde klavecimbel bij Jörg Ewald Dähler in Bern en bij Kenneth Gilbert in Salzburg. Later volgde een studie op de fortepiano bij Malcolm Bilson aan de Cornell University in de Verenigde Staten. Zij won prijzen op internationale concoursen zoals die in Parijs (1989, voor klavecimbel) en in Boston (1991, voor pianoforte).

Zowel op klavecimbel als ook op fortepiano treedt Ursula Dütschler regelmatig op als soliste en in diverse kamermuziek combinaties. Naast haar concertpraktijk is zij gastdocente fortepiano aan het Koninklijk Conservatorium Den Haag. Ursula Dütschler gaf samen met Malcolm Bilson en Bart van Oort in juli 08 de masterclass voor fortepiano aan de Roosevelt Academy in Middelburg.

Bij het label Claves nam ze naast vele kamermuzikale uitvoeringen vier solo CD's op met klavecimbel met werken van Scarlatti, Byrd, Balbastre en Bach. Tevens maakt zij deel uit van het collectief met Malcolm Bilson dat de complete Beethoven sonates opnam op pianoforte. Verder zijn bij Brilliant Classics 2 CD's verschenen met sonates van Haydn en de complete werken voor piano vierhandig en twee piano's van Mozart met Bart van Oort.

Onze nieuwe programma's voor het seizoen 2010-2011 zijn bekend! Zie hiervoor de flyer of de website.

www.camerata1800.nl - contact: Ursula Dütschler 0294-270147 - info@camerata1800.nl

Wilt u op de hoogte blijven van onze concerten? Geef u dan uw emailadres aan ons door!